

Stamsångerna en bortglömd kanon

Bo Rothstein

Publicerad i FOKUS januari 2025.

Regeringens beslut om att det skall inrättas en statligt beslutad kulturkanon har lett till en intensiv debatt. Företrädare för olika minoritetsgrupper anser sig förtryckta, de som sysslar med hip-hop musik hävdar att deras kulturyttring diskrimineras och många som är verksamma på kulturområdet är kritiska till hela idén.

Vad som inte har nämnts i debatten är att detta med statligt bestämd "kanon" har prövats i Sverige. År 1943 beslutar regeringen att tjugo stycken så kallade *stamsånger* obligatoriskt skall inövas av alla skolbarn. Bland dessa återfanns förutom alla de nordiska ländernas nationalsånger titlar som *Land du välsignade*, *Sverige flagga*, *Mandom mod och morske män*, *Fjäril'n vingad syns på Haga*, *Nu tändas tusen juleljus* och *Vi gå över daggstänkta berg*. Boel Lindberg, professor i musikvetenskap, har i sin mycket välskrivna bok "Våra glada visor klinga" analyserat den svenska statens sångpolitik från dess start under 1930-talet. Där framgår att den slags motsättningar och debatter som nu utspelar sig vad gäller en statligt beslutad kanon fanns redan när dessa stamsånger inrättades. Bland annat fick inte *Ack Värmeland du sköna* komma med eftersom man inte ville ha med några hembygdssånger.

Lindberg visar på ett mycket intressant sätt vad som hände med denna tidiga kulturkanon. Enklast kan processen bäst beskrivas med termen "upplösning". Som en kritiker uttryckte det: "Tidens tand gnager så lätt av förgyllningen på våra klenoder. Och – handen på hjärtat! – vem vågar med bergsäkerhet hävda, att varenda stamsång är av massivt guld." När den nya läroplanen för grundskolan infördes 1969 finns det inte några stamsånger med. På Lindbergs direkta fråga till en av de ansvariga för den nya läroplanen om hur beslutet att stamsångerna inte skulle vara med alls kom till, är svaret:

"Vi gjorde det helt enkelt genom att inte tala om dem. De har ju aldrig formellt avskaffats utan de bara försvann i och med Lgr 69 eftersom vi ansåg att de för de första var ganska urmodiga låtar, och för det andra var det så få som egentligen brydde sig om dem, trots att de var till allmänt inlärande föreskrivna i rikets skolor".

Den musikaliska kanon i form av obligatoriskt inlärande av vissa av staten bestämda sånger hade dels kommit att uppfattas som en tvångströja, dels att ett ökande antal musklärare helt enkelt efterhand ersatt dessa som man uppfattade daterade sånger med sådana som deras elever var intresserade av. Som Lindberg skriver hade de stämningar för nationell samling, fosterlandet och hembygden som var förhärskande under andra världskriget blivit alltmer obsoleta. Måhända en lärdom för den nu sittande kulturkanonutredningen. Självt är jag nyfiken på om vi kommer att få en litteraturlista benämnd "Sveriges stamböcker".